

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor, de stukken te bekorten)

PATIËNTENVERVOER DOOR DE LUCHT

Bij de repliek van collega IDE (1969) betreffende mijn artikel (1969) wil ik gaarne enkele kanttekeningen maken.

Hoewel werkzaam in een soortgelijk arbeidsveld, heeft collega IDE kennelijk toch niet begrepen wat mij bewogen heeft tot het schrijven van dit artikel.

In tegenstelling tot de geschetste motivering van de werkwijze van de Bedrijfs Geneeskundige Dienst van de KLM hanteert de Luchtmacht Geneeskundige Dienst een geheel ander uitgangspunt: de acute patiënt in nood, of de behandelend arts in nood.

Mijn werk brengt met zich mee, dat ik betrokken ben bij de hulp aan ongevalsslachtoffers en ernstige zieken op de Waddeneilanden. Daarbij kunnen niet, zoals in een commercieel bedrijf, restricties worden aangelegd bv. ten aanzien van het stadium van de graviditeit. Nee, het gaat juist om stoornissen op het laatste moment: een placenta praevia, solutio placentae, uitgezakte navelstreng, haemorrhagia post partum etc.

Collega IDEs werkwijze brengt met zich mee, dat hij bv. van de vele hartpatiënten die zich als passagier aanmelden, de high risks selecteert. Wij krijgen echter juist het verzoek een patiënt met een acuut hartinfarct te willen transporteren. Wij worden voor een voldongen feit geplaatst. Met mijn artikel bedoel ik echter te zeggen: Geachte collega, U vraagt, wij vliegen. Maar bereid dan uw patiënt voor op het transport! Daarnaast zijn er natuurlijk restricties voor wat betreft het vliegtuigtype. Een Friendship en een DC-8 hebben dank zij grote vlieghoogte slechts tijdens start en landing last van meteorologische invloeden. Een helicopter daarentegen vliegt laag, en heeft daardoor meer beperkingen ten aanzien van het weertype. Wij gebruiken veelal een Beaver (zonder drukcabine), waarvoor elk eiland een stuk strand of een grasstrip ter beschikking heeft, maar natuurlijk geen faciliteiten om op instrumenten (IFR) te kunnen landen.

Voor geestelijk gestoorden zie ik geen indicatie tot luchtvervoer, daar het altijd mogelijk is, de patiënt per boot, auto of trein te vervoeren. Mocht er toch een behoefte bestaan, dan bieden de moderne psychopharmaca voldoende mogelijkheden, de patiënt in alle rust te vervoeren.

Literatuur: DAMBRINK, J. H. A. (1969) *Ned. T. Geneesk.* **113**, 1854. — IDE, H. C. (1969) *Ned. T. Geneesk.* **113**, 2205. Leeuwarden, 2 december 1969 J. H. A. DAMBRINK

DE PATHOFYSIOLOGIE VAN HET VERDRINKEN

Het is ons uit de aard der zaak bekend dat het kaliumgehalte van de erythrocyt van de hond veel lager is dan dat van de menselijke erythrocyt. Collega ZIMMERMAN (1969) heeft echter volkomen gelijk wanneer hij bezwaar maakt tegen het feit dat wij dit niet expliciet vermeld hebben. Het gaat naar onze mening wat te ver wanneer hij meent dat de hond als proefdier voor dit onderzoek niet het juiste „experimenteel model” zou zijn. Het gaat ons in dit onderzoek om de vraag of aspiratie en daaruit voortvloeiende verandering in de water- en elektrolytenhuishouding van belang is als doodsoorzaak bij verdrinken. Wij menen op grond van de genoemde dierexperimenten en op grond van literatuurgegevens, dat anoxie als primaire doodsoorzaak veel belangrijker is dan aspiratie, hoewel de laatste als oorzaak van secundaire anoxie en acidose wel een rol speelt.

Literatuur: ZIMMERMAN, A. N. E. (1969) *Ned. T. Geneesk.* **113**, 2204.

Amsterdam, 3 december 1969

G. DEN OTTER

BERICHTEN

BUITENLAND

Egypte

Geboortenregeling. — Egypte heeft als eerste van de islamitische landen een begin gemaakt met propaganda voor geboortenregeling. Er zullen over het gehele land verspreid, maar voornamelijk in de bevolkte streken, 400 consultatiebureaus worden opgericht, waar men gratis voorbehoedmiddelen kan ontvangen. Abortus zal voortaan niet meer strafbaar zijn. (*Ärztl. Praxis.*, 29 nov. 1969 bl. 5403.)

Finland

Arctische geneeskunde. — In Uleaaaborg, een stad aan de Botnische Golf, is een interscandinavisch instituut voor arctische geneeskunde geopend, waar de ziekten en deficiëntieverschijnselen bij de bevolking van de poolstreken, alsmede de aanpassing van mensen bij het arctische klimaat zullen worden bestudeerd. In het instituut zijn hoogleraren en artsen uit Zweden, Noorwegen, Finland, Denemarken en IJsland werkzaam, onder leiding van de Fin, Prof. WASZ-HÖCKERT. (*Dtsch. Ärztebl.*, 29 nov. 1969 bl. 3397.)

Groot-Brittannië

Rabies. — De minister van landbouw, visserij en voedsel zei in het Parlement dat de honden die thans huisarrest hebben in Camberley (zie deze rubriek, vorige jaargang bl. 2116) niet tegen rabies zullen worden gevaccineerd. Er is geen vaccin dat honden volledig beschermt; voorts is toepassing ervan in Engeland niet aangewezen, want deze zou kunnen leiden tot de aanwezigheid van symptoomloze dragers van het virus. Vorig jaar is een hond die tweemaal tegen rabies was gevaccineerd in een kennel omgekomen. Binnenkort wordt een rapport verwacht van een commissie die een onderzoek heeft gedaan naar het rabies-geval in Camberley. (*Nature*, 15 nov. 1969 bl. 638.)

Abortus bij buitenlandse vrouwen. — Op een vraag van een parlamentslid over aantallen buitenlandse vrouwen die in Engeland een abortus bij zich hadden laten opwekken, antwoordde de minister van sociale diensten dat in de eerste twaalf maanden sinds de inwerkingtreding van de Abortuswet 2.265 gevallen van abortus waren geregistreerd, uitgevoerd bij in het buitenland woonachtige vrouwen. Van deze vrouwen waren 1.076 afkomstig uit West-Duitsland, 481 uit de Verenigde Staten, 236 uit Canada, 138 uit Frankrijk, 86 uit Nederland, en 248 uit andere landen. Vergelijking met de periode vóór de Abortuswet is niet mogelijk, aangezien er geen getallen uit die tijd bekend zijn. (*Brit. med. J.*, 15 nov. 1969 bl. 439.)

Antibiotica in veevoer. — De regering heeft de aanbevelingen van de commissie-Swann aanvaard betreffende het gebruik van antibiotica in het voer van dieren en betreffende de toepassing in de veterinaire geneeskunde. De commissie heeft vastgesteld dat toediening van antibiotica aan vee bepaalde gevaren meebrengt voor de gezondheid van mensen en dieren, doordat ze aanleiding geeft tot resistentieontwikkeling bij bacteriën. Antibiotica moeten worden geklassificeerd als „therapeutisch” of als „feed”, en het gebruik van penicilline en tetracyclines in het voer moet worden verboden. (*Brit. med. J.*, 29 nov. 1969 bl. 568.)

Japan

Stralingseffecten na atoombom. — Na de tweede wereldoorlog werd een commissie ingesteld voor onderzoek van de onmiddellijke effecten van de door de atoombommen tweegebrachte straling op de overlevenden. Dit werk werd na 1948 voortgezet door de naderhand benoemde Atomic Bomb Casualty Commission. Deze commissie heeft thans

725 Japanse en 36 buitenlandse medewerkers, inbegrepen 18 deskundigen uit de Verenigde Staten. In *Science* (31 okt. 1969 bl. 569) doet ROBERT W. MILLER mededeling van de resultaten bij onderzoek van ongeveer 70.000 kinderen, wier conceptie na de twee explosies heeft plaatsgevonden. Bij geen dezer kinderen werden verschijnselen of cytogenetische abnormaliteiten aangetroffen die met zekerheid als gevolg van de atoomstraling zouden kunnen worden beschouwd. In tegenstelling hiermede werden wel afwijkingen gevonden bij mensen die hetzij intra-, hetzij extra-uterien aan de straling blootgesteld waren geweest, het meest bij personen van 30 jaar en ouder: leukemie en allerlei soorten kanker, verder een statistisch waargenomen achterblijven van groei en ontwikkeling, een (van de leukemie onafhankelijke) iets verhoogde sterfte, en aandoeningen van de ooglenzen.

Verenigde Staten

Isolatie van een gen. — Een groep jonge onderzoekers van de Harvard Medical School te Boston — de groepsleider JON BECKWITH is 33 jaar, een der medewerkers, de student LARRY ERON, is pas 24 — is erin geslaagd een gen in zuivere toestand te verkrijgen. Op ingenieuze wijze pasten zij verschillende genetische technieken toe en isoleerden uit het chromosoom van *Escherichia coli* het lac(tose)-operon, het gen dat via de produktie van het enzym β -galactosidase het galactose-metabolisme van de bacterie reguleert. Het grote belang hiervan is, dat men nu in de reageerbuis verder kan werken met één enkel gen. Pogingen van andere onderzoekers waren tot nog toe geëindigd met een preparaat dat een aantal genen bevatte. BECKWITH en medewerkers hebben elektronenmicroscopische opnamen gemaakt van het gen, dat een lengte blijkt te hebben van 1,4 micron. (*Nature*, 22 nov. 1969 bl. 768.)

Van arts veranderen. — Patiënten die van arts veranderen, doen dit in vele gevallen omdat hun dokter hen „te goed” heeft leren kennen. Dr. BERNADINE PAULSHOCK, internist te Wilmington, Del., stelde als routine aan patiënten die haar voor de eerste maal raadpleegden de vraag waarom zij bij hun vorige arts zijn weggegaan. Zonder uitzondering antwoordden de patiënten: „He feels he knows me so well, he almost never examines me any more.” (*Gen. Pract.*, sept. 1969 bl. 15.)

Het lidmaatschap van de American Academy of General Practice. — Tijdens een omstandige uiteenzetting voor de monopolie-commissie van de Amerikaanse Senaat gaf Dr. MAYNARD I. SHAPIRO onder meer een opsomming van de eisen die de American Academy of General Practice verbindt aan haar lidmaatschap. (*Gen. Pract.*, sept. 1969 bl. 185.) Om actief lid te kunnen worden, moet een arts algemene praktijk uitoefenen, zijn graad hebben behaald aan een erkende geneeskundige school, een licentie hebben ontvangen voor de uitoefening van de geneeskunde, en lid zijn van het in zijn staat bestaande geneeskundig genootschap. Maar om lid te kunnen blijven, moet hij per drie jaar 150 uren postgraduate onderwijs volgen. Ondanks deze zware eis telt de Academy ruim 31.000 leden; ze is in ledental de tweede in rangorde van de geneeskundige verenigingen in den lande.

Contact met de patiënt. — PATTERSON en BERGMAN hebben te Seattle in zes adviesbureaus voor kinderen gedurende drie dagen met de stopwatch in de hand bij vier verpleegsters en twee „medical assistants” nagegaan hoeveel tijd zij aan direct contact met de patiënten besteedden. Hun waarnemingen leverden een gemiddelde op van 21 pct van de

dagelijkse arbeidsduur. (*New Engl. J. Med.*, 2 okt. 1969 bl. 771.) Van de tijd die met de patiënten zelf werd doorgebracht, was bij zuster A 41 pct gewijd aan het verstreken en inwinnen van informatie, bij zuster C was dit 7 pct. Daarop volgde in tijdsduur „social conversation”. Slechts 5 pct van de arbeidstijd werd besteed aan verrichtingen waarvoor verpleegsters specifiek geschoold zijn; 18 pct van de tijd werd besteed aan persoonlijke „off-duty”-activiteiten. Een editorial in genoemd tijdschrift (bl. 792) haalt in verband met deze bevindingen een verslag aan van een dergelijk onderzoek betreffende de werkzaamheden van laboranten in zeven ziekenhuizen te Boston. Het resultaat daarvan was nog ontmoedigender: „The simple fact is that laboratory technicians spend about 80 per cent of their time on activities that cannot be related to useful output.” Daartegenover staat dat het moeilijk te bepalen is, wat onder zulke activiteiten moet worden verstaan. De schrijver van het editorial toont zich een beschouwend filosoof: „Perhaps, for our inefficient human sakes, we should not begrudge the medical assistant her gossip with the patient, nor the laboratory technician her dawdling over the coffee cup, nor even the house officer his bull-session on life and death.”

Congressen enz.

— 3. *Winterkongress für diagnostische und therapeutische Technik*, Societas internationalis medicinae generalis, 1-14 febr. 1970 in Kühtai/Tirol. Aanmelding: Internationale Gesellschaft für Allgemeinmedizin, D-4740 Oelde/Westf., Lange Strasse 21a.

— 8e *Bijeenkomst van de Society for Laboratory Animal Science* in samenwerking met de *Laboratory Animals Science Association*, 13-15 mei 1970 te Londen. Onderwerp: Primaten als proefdieren. Inlichtingen: Dr. W. H. WEIHE, Tierzucht-Institut der Universität Zürich, Winterthurerstrasse 260, Zürich-Schweiz.

— 20e *Congres van de Association Internationale pour l'Etude des Bronches*, 24-26 juni 1970 te Dresden. Inlichtingen: Prof. Dr. J. SWIERENGA, Antonius Ziekenhuis te Utrecht, of Academisch Ziekenhuis te Leiden.

— 2e *Congres van de International Association for the Scientific Study of Mental Deficiency*, 25 aug. - 2 sept. 1970, te Warschau. Inlichtingen en aanbieding van voordrachten: Prof. A. D. B. CLARKE, Department of Psychology, the University, Hull, England.

M. M. HILFMAN

BINNENLAND

Schenking van verzekeraars aan Hartstichting. — De Nederlandse Vereniging ter bevordering van het Levensverzekeringswezen en de Nederlandse Unie van Schadeverzekeraars hebben ter gelegenheid van de opening van hun nieuwe gebouw aan de Groot-Hertoginnelaan in Den Haag f 50.000 aan de Nederlandse Hartstichting geschonken.

Vóór de opening, door prins BERNHARD, had minister POLAK van Justitie betoogd dat de Nederlandse verzekeraars bij alle veranderingen in het verzekeringswezen een steeds groter verantwoordelijkheidsgevoel tonen.

Op tal van punten is echter de verzekeringswetgeving bij de ontwikkelingen achter gebleven. Aan de aanpassing daarvan wordt, ook in EEG-verband, hard gewerkt, aldus de minister. (*N.R.C.*, 29 november.)

Aantal medische studenten vermindert. — Het Centraal bureau voor de statistiek publiceert, dat eind oktober 1969 bij de gezamenlijke universiteiten en hogescholen 17000